

Asutawa Kogu

4. istungjärk. **Protokoll nr. 131 (12).**

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 18. mail 1920. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 90 Asutawa Kogu liiget.

P ä e w a k o r d:

1. Ajutine weneaegsete pensionääride toetamise seadus — III lugemisel.

2. Seisuste kaotamise seadus — II lugemisel.

3. Eesti teaduste asutuse seadlus — hariduskomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **J. Seljamaa**.

Sekretääri kohal abisekretäär **A. Jürman**.

Koosolek algab kell 5.30 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Seljamaa** täiendamine. Awan Asutawa Kogu koosoleku.

Juhatus teeb ettepaneku päewakorda järgmise punktiga täiendada — komisjoni täiendawad walimised, ja seda punkti I kohale panna. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

2. Komisjoni Asutawa Kogu juhatusele on teadaanne täiendawad walimised. tulnud, et seadusandliku komisjoni liikme kohused maha paneb **P. Ruubel**.

A. Anderkopp (töer.): Panen ette rahwaesitaja Ruubeli asemele rahwasaadik Strandman walida.

Juhataja **J. Seljamaa**: Akl. Anderkopp on ette pannud seadusandlikku komisjoni walida lahkunud liikme Ruubeli asemele akl. Strandman. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

3. Ajutine weneaegsete pensionääride toetamise seadus — III lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse

wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—17.

Ajutine weneaegsete pensionääride toetamise seadus.

§ 1. Kõigil Eesti wabariigi kodanikudel, kellele Wene walitsuse ajal riigi poolt ehk riigi walitsuse poolt korraldatud emerituur- ehk pensionikassadest pension, paiuk ehk muu kindel perioodiline abi oli määratud, on õigus Eesti wabariigilt ajutist toetust saada tingimistel, mis allpool kindlaks tehtud.

Märkus. Ilmasõja inwaliididele ehk ilmasõjas langenute perekondadele antakse abi selle seaduse järele ka siis, kui nendele Wene walitsuse poolt pensioni weel määratud ei olnud, aga nendel õigus pensionisaamiseks oli.

§ 2. Eelmises paragrahwis (§ 1) nimetatud isikud saawad ainult siis toetust, kui nad töowõimetud on ja nendel warandust ega sissetulekut, mida eluülewaldamiseks jätkuks, ei ole.

Märkus. Kui toetusesaaja ehk tema perekonna sissetulek § 5. järele perekonna kohta tulewast summast vähem on, siis makstakse selle seaduse järele ainult puudujääw osa wälja.

§ 3. Selle seaduse käsitamise juures loetakse isikud alla 16 aasta ja üle 60 aasta töowõimetuteks, niisama naised, kellel lapsed alla 10 aasta.

§ 4. Töowõimetuse üle otsustab maakonna- ehk linnawalitsus, abitahtja elukohale wastawalt. Kahtlastel kordadel otsustab töowõimetuse üle maakonna- ehk linnawalitsuse ettepanekul ehk abitahtja nõudmisel iseäralik komisjon, mis koos seisab maakonna- ja linnawalitsuse esitajaist, maakonna- ja linnaarstist, maakonnawalitsuse esitaja juhatusel.

§ 5. Selle seaduse järele on pensionäriõigus toetust saada 250 marka kuus.

Kui aga toetusesaaja ülespidamisel on töowõimetud perekonnaliikmed ja need tema juures elawad, siis makstakse temale lisatoetust järgmiselt:

a) kui on toita üks isik — 150 marka kuus;

b) kui kaks isikut — 250 marka ja

c) kui kolm ehk enam — 300 marka kuus.

M ä r k u s. Selle seaduse käsitamise juures loetakse perekonnaliigeteks naine, lapsed ja wanemad.

§ 6. Kui Wene walitsuse ajal pensioni maksti arwesse wõttes pensionääri tööjõu kaotuse protsenti, tuleb seda ka nüüd teha, kusjuures pensioni täismääraks loetakse perekonna peale tulew kogusumma § 5. järele.

§ 7. Selles seaduses määratud toetuse wäljaandmist korraldab töö-hoolekandeministeerium ning tema orgaanidena kohtadel walla-, maakonna- ja linnawalitsused.

§ 8. Kõik need, kellel selle seaduse 1. 2. 3. ja 5. paragrahwi põhjal õigus on riigilt toetust saada, annawad sellekohase nõudmise kas suusõnaliselt ehk kirjalikult maal — kohalikule wallawalitsusele, linnas — linnawalitsusele, kes wiibimata asub andmete kogumisele selle seaduse §§ 1, 2, 3 ja 5 tähendatud isikute üle. Teadetekogumine peab olema lõpetatud hiljemalt ühe kuu jooksul.

M ä r k u s. Nõudmisele tuleb juurde lisada kas pensioniraamat ehk muud kindlad tõendused, et nõudjale tõesti Wene walitsuse ajal pension ehk muu § 1. nimetatud kindel abiraha määratud oli. Ilmasõja inwaliidid peawad juurde lisama Wene seaduses ettenähtud tunnistuse inwaliidsuse üle, langenute perekonnad aga toitja surmatunnistuse.

§ 9. Wallawalitsus saadab kahe nädala jooksul maakonnawalitsusele sellekohase kawa järele toetusõiguslike perekondade kohta puutuwad andmed ühes oma ettepanekuga, mida maakonnawalitsus kahe nädala jooksul läbi waatab ja toetuse andmise jaatawalt wõi eitawalt otsustab. Linnas otsustab toetuseandmist linnawalitsus tema poolt kogutud andmete põhjal.

Linna- ja maakonnawalitsused saadawad jaatawad otsused toetuse määramise üle iga kahe nädala tagant töö- ja hoolekandeministeeriumi hoolekande osakonnale, kes need otsused kinnitab, ja tarwilikud summad kohalikkudesse rentidesse saadab maakonna- ja linnawalitsuse nimele toetuse wäljamaksmiseks.

§ 10. Maakonnawalitsused saadawad selle järele waldadesse nende nimekirjad, keda toetusesaajaiks kinnitatakse. Walla- ja linnawalitsus annab toetusesaajaiks kinnitatud isikuile toetusraamatu, kuhu kirjutatakse abisaajate perekonnaliigete arw, nimed, wanus ning kui paljud nad kõik kokku abi peawad saama, — ministeeriumi poolt kinnitatud kawa järele.

§ 11. Toetus antakse wälja linna- ja wallawalitsustest üheks kuuks ette. Toetuse wäljaandmise üle tehakse toetusraamatusse märkus ning korraldatakse sellekohane raamatupidamine.

§ 12. Linna- ja wallawalitsused peawad toetusesaajate perekondade koosseisu muutmise järele walwama. Politseile tehakse ülesandeks teatada kõigi sarnaste perekondade koosseisu muutmisest kohalikule linna- wõi wallawalitsusele, kes toetusraha wäljaandmist sellekohaselt parandab.

§ 13. Kõik toetuseandmise asjaajamise kulud kaetakse omawalitsuste summadest.

§ 14. Kui toetusesaaja ära sureb, siis maksetakse tema toita olewatele isikutele toetust edasi järgmisel määral:

a) kui jääb järele üks isik — 250 marka,

b) kui kaks isikut — 400 marka,

c) kui kolm — 500 marka,

d) kui neli ehk enam — 550 marka kuu kohta.

§ 15. Selle seaduse mittetäitmise wõi rikkumise üle wallawalitsuse poolt wõiwad asjasthuwitatud isikud kaebusi anda maakonnawalitsusele, kuna selle ja linnawalitsuste peale kaebusi töö- ja hoolekandeministeeriumi hoolekande osakonnale wõib anda, kelle otsus on lõpulik. Edasikaebamiseks määratakse kuuajaline tähtaeg, otsuse kirjalikust teadaandmise päewast arwates.

M ä r k u s. Selle seaduse põhjal antawad kaebtused ja palwekirjad on temelmaksust wabad.

§ 16. Maakonna- ja linnawalitsuse ülesandeid, mis selles seaduses ette nähtud, wõib maakonna- wõi linnawalitsuse otsuse põhjal nende hoolekande osakondade peale panna.

§ 17. Kui toetusesaajal mõne teise seaduse järele pension ehk abisaamine on wõimaldatud, siis lõpetatakse toetuseandmine selle seaduse järele.

Juhataja **J. Seljamaa**: Weneaegsete pensionäride seadus on III lugemisel üksikasjaliselt vastu wõetud. Kodukorra § 39. põhjal tuleb siis terve seaduseelnõu lõpulikule wastuwõtmisele. (Hääletatakse.) Seaduseelnõu on nähtawa enamusega III lugemisel vastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson**: Töökaitse komisjon palub tunnistada, et sellel seadusel on edasilükkamatuse iseloom.

Juhataja **J. Seljamaa**: Panen aruandja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Järgmine päewakorra-punkt on seisuste kaotamise seadus — II lugemisel. Juhatusel on teadaanne tulnud, et komisjoni aruandja kohal ei ole, sellepärast langeb see päewakorra-punkt esialgul wälja.

4. Eesti teaduste asutuse seadlus Hariduskomisjoni aruandja — I lugemisel. **W. Ernits**: Sellel asutusel, mille seadlust meie praegu käsitada tahame, on oma väikene eelajalugu. Juba waremalt on tahetud keskkohata luua neile wähestele Eesti teadusmeestele, kes olemas. Selleks tehti algus Saksa okupatsiooni ajal. Loodi nõndanimetatud Eesti akadeemiline ühing, millele kinnitus saadi. Et ta esimees aga oma saksa-meelsusega teistest liigetest õige palju lahku läks, siis ei saanud see ühing tol ajal oma tegewust alata. Ta asutati uuesti, kui Eesti walitsus wõimule pääsis ja Saksa walitsus langes, kui Saksa okupatsiooni wõimud lahkusid. See ühing wõttis esialgul ülikooli loomisest osa, ja see on peaaegu kõik tema tegewus. Kui härra Laksberg haridusministriks walitud sai, pidas tema tarwilikuks Eesti kõrgemat teaduste asutust luua ja sellekohast põhikirja wälja töötada. Akadeemiline ühing töötas selle põhikirja esialgse redaktsiooni wälja ja saatis selle minister Laksberg'ile, kel oli kawatus seda walitsusele õige pea ette panna, et asutus rutemini käima saaks. Kuid sellest ei tulnud midagi wälja. Minister Kartau saatis selle põhikirja Asutawa Kogu hariduskomisjoni, seal töö-

tati ta läbi ja pandi Asutawale Kogule ette, kawatsetawat asutust teaduste akadeemiaks nimetades ta funktsioonide järele. Asutaw Kogu lükkas selle põhikirja tagasi, aga siiski selgus hariduskomisjonis, et asi nii jääda ei wõi, sest sarnase asutuse järele on tungiw tarwidus. Põhikiri waadati uuesti läbi ja nimetati kawatsetaw keskkohat Eesti teaduste asutuseks. Mis nimesse puutub, siis wastab see nimetus ladinakeelsele sõnale „instituut“. Instituut ei ole nime poolest sugugi wähem kui akadeemia. Meil on Prantsuse instituut de France, — see on ülem asutus, selle alla kuuluvad: „Academie Française“, „Academie des beaux arts“, „Academie des sciences“, „Academie des sciences morales et politique“ ja „Academie des inscriptions et belles lettres“. 5 akadeemiat kokku on üks instituut. Kui keegi nime peale tahab waadata, siis ei ole see asutus sugugi wähem, kui akadeemia, nii et mitte nime pärast seda seadust tagasi lükata ei wõiks. Läänud korral tähendati siin juba, et meil sarnane asutus teaduste suhtes tingimata tarwilik on. Sellekohta wõiksin ma weel järgmist öelda: meil on waja mingisugune keskpunkt, kus kõik teaduslik uurimine koondatud oleks, kus kõiki teaduslikke ettewõtteid ja kawatusi ühendada ja koondada wõiks. Meil on mitmesugused teaduslikud seltsid, teaduslikud asutused, nagu arhiivid, muuseumid, raamatukogud jne. Meil on uurimisi ette wõetud, on ette wõetud järwede uurimisi, edaspidi tuleks mererandade uurimine käsile wõtta, samuti antropoloogilisi mõõtmisi jne., millest meie ikkagi mööda ei pääse. Meil on praegu küll ülikool, kuid see on ikkagi kõrgem õppeasutus ja ta ei wõi mitte kõikide teaduslikkude asutuste keskpäigaks olla. Selleks tuleks asutada ülikooli juures koguni eriaparaat, mida praegu ei ole, ja mis igatahes ülikooli aparadi raskeks teeks ja temasse jaoti neid elemente tooks, mis ülikoolile mitte otstarbekohased ja tarwilikud ei ole. Ülikool ei saa teadusliku uurimistöö koondawaks keskkohaks olla: ta ei saa olla 1) täielik ja 2) selleks kohaks, kus kõik Eesti wabariigis olemad teadusmehed wõiksid omale kodu leida. Ülikoolis puutuwad õpetajad kokku oma õpilastega ja oma keskel puutuwad nad enamasti õppetöö korraldus- ja õpetusküsimustes kokku. Wäljaspool ülikooli olewatel

teadusmeestel on seega võimatu kõigi teadlastega kokkupuutumine, kuna ülikoolis on ainult ettelugemised ja väitekirjade kaitsmised. Nii ei saa ülikool selles mõttes akadeemia aset täita, mis puhta teaduse pinnal kokkupuutumisi lubaks, kus alati võidakse teateid saada selle kohta, kuidas teadus areneb ja mis ta edenemiseks tarwis on.

Lõpuks tuleks tähendada seda, et meil on olemas, olgugi vähe, teadusmehi, keda ülikool ei saa ära kasutada. Tuleks üksikutel teadusmeestel väljaspool ülikooli töötada, ja oleks tarwis, et nemad võiksid igal ajal kokku puutuda. Seda võiks teaduste asutus teha. Kui tarwis, võiks üksikuid nimesid nimetada, kes väljaspool ülikooli on, aga teaduse arendamiseks palju kasu võivad tuua ja kelle pärast nimelt teaduste asutus oleks tarwis luua. Kõiki neid põhjendusi silmas pidades teen ettepaneku hariduskomisjoni nimel selle seaduseelnõu I lugemisele asuda.

A. Weiderman (töer.): Tööerakond leiab, et teaduste asutuse loomine praegusel ajal liig varane on. Meil tuleb uus ülikool luua, meil puudub teadusmehi, neid tuleb otsida, ja sellepärast, et küll tööerakond põhimõttelikult asutuse kui niisuguse vastu ei ole, loeb ta siiski tarvilikuks selle asutamise käesoleval ajal edasi lükata. Meil on praegu ülikool korraldusel ja teiselt poolt on haridusministeeriumil praegu üldse palju tööd mitmesuguste koolisüsteemidega, nii et luua asutusi, mida hädapärast mitte tarwis ei ole ja seda tööd tema peale panna oleks praegu üleliigne. Tööerakond paneb ette praegu see seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja J. Seljamaa: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja W. Ernits: Selle kohta võiksin tähendada, et õieti nähakse asju liiga pessimistlikult. Muidugi teadusmehi tuleb otsida, häid on meil väga vähe, kuid ülikoolile ei ole teaduste asutus mitte takistuseks, vaid töö edeneks suuresti. Teadusmehed tahavad ju ometi puhtteaduse alal väljaspool ülikooli tegevad olla. (Th. Käärrik, töer.: Kes neid keelab?) Neid ei keela küll keegi, aga see takistab, et nad iseseisvalt asutatud teaduslikke seltse ühendada ei saa ilma teaduste asutusega. Ülikoolile see raskusi ei tee, sellepärast, et

teadusmehed korraldavad endid ise, kui aga neile võimalus antakse korraldada. (O. Strandman, töer.: Üks bürokraatlik asutus jälle juures.) Noh, kui bürokraatia üldse korraldust tähendab, siis olete Teie esimene bürokraat.

Juhataja J. Seljamaa: Sarnaseid ütelusi palun enesele kõnetoolilt mitte lubada. Aruandja poolt on ettepanek tehtud seaduseelnõu I lugemisele üle minna. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu võetud. Awan I lugemise.

Aruandja W. Ernits: Pean tarvilikuks I lugemise juures mõne paragrahvi juurde selgitusi anda. Mis otsarbesse puutub, siis ei ole siin wist midagi iseäralikku öelda. Õiguste kohta pean tähendama, et see õige tähtis paragrahw on, ilma sellekohaste õigusteta ei võiks teaduste asutus kätte saada kõiki uurimisaineid, nii et materjaali saamine oleks täiesti kindlustatud. Mõni sõna ka teaduste asutuse kokkuseade kohta. Harilikult on nii, kui juba teaduste akadeemia on olemas, siis walitakse sinna kõige paremad teaduslikud jõud, mis olemas. Meil aga niisuguseid meie teadusmeeste hulgas ei ole ja sellepärast peame selle tsensuse madalamaks wõtma. Wõtame need liigeteks, kes suudavad loovat teaduslikku tööd teha, ükskõik kui väike see töö ka on. See on õieti see alus, mille põhjal teaduste asutuse liikmeid walitakse. Peale selle nähakse ette veel juhuse, et võimaldatakse neile, kes suudavad asutusele kuidagi kasulikud olla materjaali korjates, et neid walitaks kaastööliseks või abilisteks, mille tagajärjel võimalus awaneb ka neid tööle rakendada.

Harilikult jaotatakse akadeemia kindlateks osakondadeks. Meie arwates ei ole see mitte täitsa otstarbekohane, seda võib jätta teadusmeeste eneste hooleks, kuidas nad ise arwavad ja heaks leiavad. On aga ette nähtud üldised määruused selle kohta, kuidas osakondi luua. Teen ettepaneku eelnõu I lugemisel vastu wõtta ja II lugemisele üle minna.

Juhataja J. Seljamaa: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on eelnõu I lugemisel vastu võetud ja otsustatud II lugemisele üle minna. Päewakord on läbi. Enne koosoleku lõpeta-

mist on sekretääril ette kanda sissetulnud telegramm.

5. Terwitustelegrammi ettekandmine. Sekretäär **A. Jürman** (loeb):

„Asutawa Kogu juhatusel. Eesti II üleriiklik wallasekretääride kongress terwitab Eesti Asutawat Kogu tema II tegevusrikkal aastal, soovides jõudu ja õnne suureks ülesehitamise tööks. Eriti soovitab kongress põhjapanewat ja laiaulatusega uut omawalitsuse seadust rutulis korrast vastu wõtta ja maksma panna. Kongressi juhataja Hans Nurk.“

6. Järgmise koosoleku aja küsimus. Juhataja **J. Seljamaa**: Kas tehakse ettepanekuid järgmise koosoleku

kohta? Ettepanek on tehtud järgmine koosolek homme ära pidada. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud. Kas tehakse ettepanekuid kellaaja kohta? (Wahelhüüded: Kell 5, kell 4!) On kaks ettepanekut tehtud: 1) koosolek kell 5 pidada, 2) — kell 4.

M. Neps (sd.): Panen ette koosolek kell 5 ära pidada, sellepärast et siis saab enne pidada delegatsiooni koosolek.

Juhataja **J. Seljamaa**: Panen ettepanekud hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud koosolek homme kell 5 ära pidada.

Lõpetan Asutawa Kogu koosoleku. Koosolek lõpeb kell 6.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu abiesimees **J. Seljamaa**.

Abisekretäär **A. Jürman**.